

Martin Konvička

BERLÍN BEZ SLUNCE

Martin Konvička je jazykovědec původem z Hané, posledních patnáct let ovšem usazený v Berlíně. Věnuje se němčině, angličtině a nizozemštině a objevuje skryté krásy němčiny i vliv multikulturního prostředí na moderní podobu jazyka. Se stejnou pečlivostí zkoumá méně známé zóny fascinujícího města nad Správou.

Odkdy jste v Berlíně?

Nejdřív jsem tady byl půl roku v roce 2010 a od podzimu 2011 jsem tu už pořád.

A vybavíte si své dojmy při prvním příjezdu?

To bylo docela hrozné. Byla strašná zima. Všude šedo, šedé nebe. Jedna z těch posledních zim, kdy bylo na zemi plno sněhu, a čím později bylo, tím šedší byl ten sníh. A počasí, že člověk neviděl slunce, akorát se vždycky někde na obloze objevila světlejší skvrna a jinak jen šedo navrchu, šedo dole. Tehdy každý den vycházelo v novinách, kolik dní už nebylo vidět slunce. Poslední údaj byl dva týdny bez slunce. A to byl můj první zážitek z Berlína...

Odkud původně jste?

Z Frenštátu, ale univerzitu jsem studoval v Olomouci. Kromě počasí byl Berlín super. Když člověk má srovnání ne třeba

Praha a Berlín, ale Olomouc a Berlín. To byl důvod, proč jsem tady chtěl být. Ne Olomouc, Haná, ale prostě trochu víc národností, víc lidí, více anonymity, svoboda. Víc věcí, které se dají dělat.

Byl to asi i rozdíl stran školy.

To se nedalo, aspoň tehdy, srovnávat. Tady univerzita měla peníze v podstatě na všechno. Když chtěli pozvat někoho z Ameriky na nějakou konferenci nebo na workshop na jeden den, tak mohli. To bylo super.

Co jste řešil za témata v rámci studia?

Studoval jsem germanistiku a nederlandistiku. V rámci bakaláře to byla jazykověda, historická jazykověda. Když jsem se vrátil v roce 2011 na magistra, tak jsem se začal specializovat na věci, které postupně vedly k mojí doktorské práci.

A to byl jazyk na sociálních sítích.

Zabýval jsem se jazykem na Twitteru, dnešním X. Existuje taková věc, kdy po slově „protože“ nenásleduje normální vedlejší věta, ale třeba jenom podstatné jméno.

Protože bagr.

Protože bagr je stará věc. Nedávno jsem ale třeba slyšel reklamu, která láká lidi k návštěvě Plzně, protože nejkrásnější radnice, protože největší synagoga, protože nejvyšší kostelní věž, protože pivovar.

Ta konstrukce se dostává do kontextů, které nemají moc co dělat s online světem. A zabýval jsem se tím, jak to funguje v různých jazycích. V češtině, v angličtině, v němčině. Než vás na to někdo upozorní, tak si té konstrukce moc nevšímáte, ale jak začnete, tak to vidíte všude.

Proč jste se vrátil a zůstal?

Narazil jsem na možnost vrátit se zpátky se stipendiem přes DAD. To je Deutsche Akademische Austauschdienst. Německá akademická výměnná služba. Podobná jako Erasmus, jen je specializovaná na Německo.

Když jsem tady dokončil magisterské studium, naskytla se příležitost udělat tu doktorát.

A během doktorátu se zase náhodou objevila možnost tady pracovat na univerzitě. Po doktorátu jsem změnil katedru. Původně jsem byl na anglistice, teď jsem na nederlandistice, ale univerzita zůstala stejná, Svobodná univerzita (Freie Universität).

Vidíte v němčině nějaké změny za ta léta, co tady jste?

Jo. Pro některé lidi v Berlíně je dorozumivacím jazykem spíš angličtina než němčina.

Jsou tu větší expat-komunity, kde člověk vyloženě žije v tom prostředí, kde se nemusí učit německy, všechno funguje anglicky.

Plno lidí, i když mluví německy, používá anglická slova, anglické konstrukce, obraty. A v němčině je část výrazů z dalších jazyků jako turečtina nebo arabština.

Co třeba?

Tak třeba inšalláh.

A říkají to i Němci?

Někteří jo. Nemusí být muslimové. Vykládají o tom, jaké mají plány na příští měsíc, inšalláh. Ale není to nějaký úplně masivní fenomén.

Změnilo se i to, jak lidi, kteří mluví německy, ten jazyk vnímají. Minimálně v Berlíně panuje větší otevřenost: úplně nevadí, když člověk nemluví německy tak dobře. Není tu takový ten přístup jako dřív, že dokud člověk nebude umět na úrovni C1, C2, nebudou se s ním bavit.

A je tomu tak i v pracovním kontextu?

Na univerzitě všichni předpokládají, že každý mluví anglicky a německy. Takže když nefunguje němčina, přejde se do angličtiny. A pokud si v Berlíně hledáte místo, často potřebujete angličtinu. A němčina je taková „nice to have“, ale není potřeba.

Všímate si i dalších jazykových změn?

V posledních třeba deseti letech se začalo více mluvit o Kiezdeutsch, což je němčina vycházející od lidí žijících v přistěhovaleckých komunitách, taková specifická varieta, kterou mluví lidi z migrantského prostředí. Ne ti, kteří přišli jako první generace, ale ti, kteří už tady žijí třeba ve třetí čtvrté generaci. Jsou to teenageři a mají takovou speciální němčinu, do níž přimíchávají slova a konstrukce z ruštiny, arabštiny, turečtiny. Tuhle Kiezdeutsch mluví i spousta lidí, kteří s migračním příběhem v rodině nemají už nic společného, vyrostli v berlínských Kiezech, v Neuköllnu, Kreuzbergu nebo na krajích Berlína. Tohle je němčina, o níž standardní mluvčí říkají, že se ti lidi nenaučili dobře německy. Ale pro ně to je rodný jazyk. To jsou lidi, kteří tady žijí po generace. A někteří jsou vyloženě tzv. bio Němci. Ale mluví prostě tou specifickou němčinou.

Jak to vypadá konkrétně?

Třeba se vypouštějí předložky tam, kde by ve standardní němčině měly být. Takže když člověk chce říct, že vystoupí na Alexanderplatzu, řekne ich steige am Alexanderplatz aus. A typická Kiezdeutsch konstrukce je ich steige Alexanderplatz aus.

Takže se prostě vypustí předložka am. A tohle je něco, z čeho si spousta lidí dělá srandu, když to chtějí parodovat.

To u nás není, myslím, leda ty anglicismy.

Ty jsou všude. A mám pocit, že v posledních letech jich ještě přibývá a ty starší ustupují. Teď se místo slova cool třeba používá nice. Nebo když je něco napevno, tak je to safe.

Jak tady trávíte čas, když nepracujete?

Když jsem sem přišel, seznámil jsem se s jedním člověkem z Nizozemska a začali jsme se potkávat každé dva tři týdny. A řekli jsme si, že se vždycky musíme potkat někde, kde jsme ještě nebyli. Už čtrnáct roků jezdíme do odlehlých nebo na první pohled nezajímavých částí. Každý má za úkol si doma najít něco o té oblasti, kde se potom zhruba dvě hodiny procházíme. Vypadá to jako nuda, dvě hodiny se procházet po nějakém sídlišti, ale občas tam člověk najde super zajímavé věci.

Můžete uvést nějaký konkrétní příklad?

Na seznamu UNESCO jsou sídliště z dvacátých a třicátých let 20. století, kdy začal Berlín masivně stavět sociální bydlení. Těch sídlišť je několik, jedno je na severu, Die Weisse Stadt, Bílé město. Na první pohled si člověk neuvedomí, že je to něco zajímavého. Ale předtím se stavěly domy s co nejvíce byty na co nejmenším prostoru a najednou se začnou budovat takhle zahradní města, kde každý byt má terasu, každý má výhled do zeleně. Na tehdejší dobu luxusní bydlení, ale bylo to pro masy lidí.

Jak se Berlín mění pro někoho, kdo přišel z Moravy a sice už tu žije strašně dlouho, ale zároveň ještě pořád ne celý život?

Berlín se stává normálním městem. Ještě třeba před dvaceti lety měl spoustu volných ploch – když člověk vystoupil na hlavním nádraží, všude kolem byly volné prostory. Teď jsou z jedné strany bytovky a kanceláře, které vznikly před pár roky, a na druhé straně jsou ministerstva.

Když jsem přišel, nějakou dobu jsem bydlel ve Friedrichshainu, kde byla celá ulice plná domů obsazených v devadesátých letech. To byla labutí píseň, policie to postupně vyklízela a stavěly se nové domy a byty na prodej. A to je teď pryč. ✖